

TO'QIMACHILIK IP VA MATOLARINI ISHLAB CHIQUARISH VA SIFATIGA TA'SIR
ETUVCHI OMILLAR

*t.f.f.d., dotsent O.Sh.Abdurahmonov Termiz davlat muhandislik va agrotexnologiyalar universiteti
tel.: (91) 239-18-18 e-mail: olim9201@mail.ru
magistrant I.Boltayev Termiz davlat muhandislik va agrotexnologiyalar universitet) tel.: (99) 507-
03-09 e-mail: ismoilboltayev06@gmail.com*

Annotatsiya: Maqolada to'qimachilik iplari kerakli pishiqlikka ega bo'lishi va uzilishgacha bo'lgan cho'zilishdagi mustahkamlik ko'rsatkichi hamda mustahkamlik bo'yicha variatsiya koeffitsienti standartlarda belgilangan talablari, undan tashqari, belgilangan cho'ziluvchanlikka va optimal deformatsiya tarkibi, to'qimachilik iplarining uzilishdagi uzayishi va eshilishlar soni ham belgilangan standart talablariga mos kelishi bo'yicha ma'lumotlar taxlil qilingan.

Kalit so'zlar: Kiyim, to'qimachilik, iplar, yo'g'on, paxta, deformatsiya, poliefir, sintetik, tabiiy, kompleks, trikotaj.

Аннотация: В статье анализируются данные о требуемой прочности текстильных нитей и требования, установленные стандартами к показателю прочности на разрыв и коэффициенту вариации прочности, а также указывается, что заданное удлинение и оптимальный деформационный состав, удлинение при разрыве текстильных нитей и количество витков также соответствуют требованиям установленного стандарта

Ключевые слова: Одежда, текстиль, пряжа, толстая, хлопок, деформация, полиэстер, синтетическая, натуральная, сложная, трикотаж.

Abstract: The article analyzes the data on the required tenacity of textile yarns and the requirements set by the standards for the tensile strength index and the coefficient of variation in strength, in addition, the specified elongation and optimal deformation composition, elongation at break of textile yarns and the number of twists also comply with the requirements of the established standard.

Keywords: Clothing, textiles, yarns, thick, cotton, deformation, polyester, synthetic, natural, complex, knitting g.

Texnologik jarayonning samaradorligi ham tayyor kiyimlarning sifati va ishonchliligini ko'p jihatdan to'qimachilik iplarining sifatiga bog'liq. Shuning uchun to'qimachilik iplari tegishli me'yoriy-texnik hujjatlarda belgilangan talablarga javob berishi kerak [1, 440 b, 2, 272 b.].

To'qimachilik iplariga bir qator talablar qo'yiladi: yo'g'onligi bir xil bo'lishi kerak. Olingan nominal chiziqliy zichlikdan og'ishi tegishli standart talablaridan chetlashmasligi zarur [3].

To'qimachilik iplari kerakli pishiqlikka ega bo'lishi lozim. Uzilishgacha bo'lgan cho'zilishdagi mustahkamlik ko'rsatkichi va mustahkamlik bo'yicha variatsiya koeffitsienti standartlarda belgilangan bo'ladi. Undan tashqari, belgilangan cho'ziluvchanlikka va optimal deformatsiya tarkibiga ega bo'lishi lozim. To'qimachilik iplarining uzilishdagi uzayishi va eshilishlar soni ham belgilangan standart talablariga mos kelishi kerak bo'ladi. To'qimachilik iplarining notekisligining ruxsat etilganligining maksimal qiymati quyidagicha bo'ladi:

3 buramlar-sintetik iplarda.

Oq iplarda oqlik darajasi ko'p bo'lmasligi kerak (foizda):

82-paxtalik;

78-armirlangan;

76-kompleks va teksturlangan iplar.

Paxtalik to'qimachilik iplarining merserizatsiyalash darajasi 135 dan ko'p bo'lmasligi shart (GOST 25617).

Qaynoq suvda to'qimachilik iplarining kirishishi (GOST 28401 standart bo'yicha) ko'p bo'lmasligi kerak (foizda):

1,5-poliefir va laykra bilan qoplangan armirlangan va kompleks poliefir, laykra iplar uchun;

2,0-paxta bilan qoplangan armirlangan iplar uchun;

Me'yoriy namlik belgilanadi:

Paxtalik iplar uchun 7 %;

Sintetik iplar uchun 1,0 dan 5,0 % gacha;

Tabiiy ipak iplar uchun 9,0 % gacha.

To'qimachilik iplari issiqlikka chidamli bo'lishi kerak [4, 560 b.]. Yuqori tezlikda ishlaydigan to'qimachilik mashinalarida qizish natijasida uzilishlar soni ko'payadi:

Lavsan va laykra tolali kompleks va kapron tolali iplarda kritik qizish harorati 250-270⁰S (poliefirli tolalar 210-220⁰S haroratda yumshashi boshlanadi va pishiqligini yo'qotadi;

polinoz tolalaridan olingan iplarning kritik qizish harorati 330- 350⁰S;

paxta tolasidan olingan iplarning kritik qizish harorati 400⁰S.

Ushbu xususiyatlariga bog'liq ravishda dazmollash paytida dazmolning pastki plitasidagi qizish harorati GOST 16958 standart bo'yicha qo'yidagicha belgilanadi:

paxtalik qoplamali armirlangan iplar-200⁰S;

kompleks poliefir qoplamali armirlangan va teksturlangan iplar-150⁰S;

poliamid iplar-110⁰S.

To'qimachilik iplarining sifatini tashqi nuqsonlari bo'yicha aniqlash GOST 30227-93 standart bo'yicha ishlatilishiga qarab uch turga bo'linadi [40,640 b]:

1-gazlama va noto'qima matolarni to'qish uchun ishlatiladigan to'qimachilik iplari;

2-trikotaj matolarini tikish uchun ishlatiladigan to'qimachilik iplari;

3-poyabzal uchun ishlatiladigan to'qimachilik iplari.

1000 m dagi tugunchalar soni uchtdan oshmasligi kerak.

Paxtalik va sintetik to'qimachilik iplari turli o'ramlarda ishlab chiqariladi:

- o'rash uzunligi 700 dan 12000 metrgacha bo'lgan yoki o'rash og'irligi 350 g dan ortiq bo'lmagan bir gardishli g'altaklarda;

- 200 dan 400 m gacha silindrsimon bobinalarda;

- o'rash uzunligi 2500 dan 5000 metrgacha yoki o'rash og'irligi 500 g dan ortiq bo'lmagan konussimon bobinalarda;

- o'rash og'irligi kamida 50 g bo'lgan o'rash g'altaklarida.

Paxtalik trikotaj iplari 150 - 260 g og'irlikdagi ko'ndalang o'ralgan iplarda 135±3 sm uzunlikdagi yoki og'irligi 1500 g dan oshmaydigan bobinalarda ishlab chiqariladi.

Iplarni o'rashning o'rtacha uzunligining o'rtacha uzunligining ruxsat etilgan og'ishi minus 1,5% (2500 m gacha o'rash uchun) va minus 1,0% (2500 m dan ortiq o'rash uchun) bo'lishi kerak [54, 192 b.].

Tabiiy ipakdan to'qimachilik iplari 65-sonli o'ralgan g'altaklarda, silindrsimon patronlarda, bir gardishli g'altaklarda, konussimon bobinalarda ishlab chiqariladi.

Tabiiy ipakdan tayyorlangan to'qimachilik iplarining kafolatlangan yaroqlilik muddati 18, 18a, 13 va 13a belgilari, tashish va saqlash shartlariga muvofiq –ishlab chiqarilgan kundan boshlab 5 yil [56, 432 b].

Paxta, jun, kanop, zig'ir va ipak chiqindilaridan ipning qalinligi nomer bilan ko'rsatilgan. Nomer birlik massasi uchun ipning uzunligini ko'rsatadi.

Metrik nomer tizimi bilan bir qatorda ingliz va fransuz tizimlari ham qo'llaniladi. Shuning uchun uzunlik va massa uchun turli o'lchov birliklari qo'llaniladi.

Ipning nomeri metrik tizimida Nm bilan belgilanadi, ya'ni, u birlik massasiga ega bo'lgan ipning uzunligini ko'rsatadi (metrlar soni yoki grammdagi kilometrlar yoki kilogrammda).

To'qimachilik iplari bir nechta qo'shilishdan hosil bo'lgan iplardir. Misol uchun, agar iplar Nm = 100/3 metrik nomerga ega bo'lsa, bu 3 ta ip birlashganligini anglatadi, ularning soni Nm 100. SHu bilan birga, 100 m ipning massasi bo'lib, 3 g yoki 33,3 m 1 g massasiga tengdir.

Metrik nomerlash tizimi birinchi navbatda, ipak ip, import qilingan sintetik ip va aralash tolali ipni tikishda ishlatiladi.

Paxta va zig'irdan olingan iplar ko'pincha ingliz tizimida raqamlanadi. Ba'zi bir davlatlarda paxtalik iplar metrik raqamlashda ishlatiladi.

Har xil turdagi tolalardan tayyorlangan to'qimachilik iplari ishlab chiqaruvchilar tomonidan tayinlangan va ma'lum raqamlash tizimining raqamlariga mos kelmaydigan yorliqlarda maxsus raqamlarga ega bo'lishi mumkin.

Oldinlari deyarli barcha to'qimachilik iplari alohida iplardan o'ralgan bo'lib, bu ularning sifatini yaxshilash, ularni butun uzunligi bo'ylab xususiyatlarda bir xil qilish imkonini berdi.

Xulosa: Texnologik taraqqiyot tufayli har bir alohida ip tobora bir xil bo'lib qoldi, shuning uchun to'qimachilik iplarini uchta qatlamda ishlab chiqarishning hojati yo'q edi - axir ikki qavatli iplar ma'lum bir sifat darajasini qondiradi. Shunday qilib, 80/2 metrik raqami (80 m ipning massasi 2 g) bo'lgan zamonaviy import qilingan iplarning metrik raqami 120/3 (120 m ipning massasi 3 g) bilan almashtirildi, ikkalasi ham taxminan bir xil kesim va chiziqiy zichlikka ega (40) m ipning massasi 1 g) ulardan samarali foydalanish kerak xisoblanadi.

Adabiyotlar ro'yxati.

1. Савостицкий А.В. Технология швейных изделий/ А. В. Савостицкий, Е. Х. Меликов.- М.: Легкая и пищевая пром-сть, 1982.-440 с.
2. Меликов Е.Х. Лабораторный практикум по технологии швейных изделий/ Е. Х. Меликов и др. - М: Легпромбытиздат, 1988.-272 с.
3. ГОСТ 6309-93. Нитки швейные хлопчатобумажные и синтетические. Технические условия. Введ. 01.01.96. - М.: Госстандарт России: Изд-во стандартов, 1995.
4. Кокеткин П. П. Одежда: технология - техника, процессы – качество/ П. П. Кокеткин. - М.: Изд. МГУДТ, 2001. - 560 с.
5. Труханова А.Т. Основы технологии швейного производства/ А. Т. Труханова. - М.: Высшая школа, 2000. - 336с.
6. Рачок В.В. Оборудование швейного производства/ В. В. Рачок - Минск: Высшая школа, 2000. - 192 с.
7. Ермаков А.С. Оборудование швейных предприятий/ А. С. Ермаков - М.: ПрофОбрИздат, 2002. - 432 с.